

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-40>

УДК 504:339

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE ENVIRONMENTAL POLICY IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Сич Карина Олексіївна

аспірантка,

Поліський національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0013-9315>**Романов Єгор Павлович**

магістр,

Поліський національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1648-4997>**Sych Karina, Romanov Yehor**

Polissia National University

У статті розглянуто та проаналізовано основні напрями державної екологічної політики України в умовах євроінтеграції. Обґрунтовано, що постійне зростання антропогенного навантаження на довкілля потребує розробки ефективних механізмів державного контролю, моніторингу та управління, а забезпечення гармонійного екологічного розвитку з врахуванням економічних та соціальних проблем населення має стати пріоритетним напрямком реалізації державної екологічної політики. Окреслено ретроспективний і сучасний екологічний стан деяких регіонів України та фактори, що призвели до високого рівня забруднення повітря, деградації національних земель, проблем з управління відходами. Охарактеризовано механізм та проблеми реалізації Стратегії державної екологічної політики України, запропоновано шляхи вдосконалення державної екологічної політики з врахуванням євроінтеграційних процесів. Доведено, що забезпечення реалізації системи екологічного менеджменту та здійснення концепції екологічного врядування мають бути орієнтирами у формуванні екологічної політики країни, оскільки існує ряд вимог до екологічної політики України, пов'язаних з євроінтеграцією, зокрема приведення екологічного законодавства до стандартів країн ЄС, впровадження принципів реалізації європейської державної екологічної політики в національну систему.

Ключові слова: екологічна політика, євроінтеграція, сталий розвиток, екологізація світової економіки, стратегія екологічного розвитку.

The article examines the main directions of the state environmental policy of Ukraine in the conditions of European integration. It is substantiated that the constant growth of anthropogenic load on the environment requires the development of effective mechanisms of state control, monitoring and management, and ensuring harmonious ecological development, taking into account the economic and social problems of the population, should become a priority direction for the implementation of state environmental policy. The retrospective and current ecological state of some regions of Ukraine and the factors that led to a high level of air pollution, degradation of national lands, and problems with waste management are outlined. The mechanism and problems of the implementation of the State Environmental Policy Strategy of Ukraine are characterized, ways of improving the state environmental policy, taking into account European integration processes, are proposed. It has been proven that ensuring the implementation of the environmental management system and the implementation of the concept of ecological governance should be guidelines in the formation of the country's environmental policy, since there are a number of requirements for the environmental policy of Ukraine related to European integration, in particular, bringing environmental legislation to the standards of EU countries, implementing the principles of implementation of the European state environmental policy into the national system. The purpose of this article is to study the current state of the state environmental policy of Ukraine and identify the existing problems of its implementation in the context of European integration.

In order to achieve the goal, the following tasks must be solved – to characterize the legislation in the field of environmental policy, to analyze the problems and the current state of the development of environmental policy, to outline promising directions for the implementation of the state environmental policy. The established organizational and economic mechanism for the implementation of the environmental policy and the results of the assessment of its effectiveness will allow to move to the sustainable development of society with rational use of nature and a climate-neutral economy within the established time frame.

Keywords: environmental policy, European integration, sustainable development, greening of the world economy, ecological development strategy.

Постановка проблеми. Сучасні процеси екологізації світової економіки, що ґрунтуються на концепціях сталого розвитку, раціонального природокористування та «зеленої» економіки, вимагають результативної екологічної політики держав світового співтовариства. Перспективне бачення державних змін відповідно до принципів збалансованого розвитку закладається у стратегічних законодавчо-нормативних документах. Однак кожна розроблена стратегія, яка спрямована на охорону навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів, потребує конкретних послідовних дій та відповідного середовища реалізації. Цей процес досить трудомісткий і потребує детального вивчення та аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичною основою дослідження послужили наукові напрацювання вітчизняних учених: Берданової О., Вакулєнка В., Оприські М., Зайця І., Заржицького О., Тертички В., Артеменко В., Полунєва Ю., Шапочки М. та ін. Проте ряд наукових питань здійснення державної екологічної політики потребують глибшого вивчення, зокрема це проблеми приведення національного законодавства до стандартів ЄС, формування механізму реалізації екологічної політики в контексті сталого розвитку та євроінтеграційних змін.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження сучасного стану державної екологічної політики України та виявлення наявних проблем її реалізації в контексті євроінтеграції. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання – охарактеризувати законодавство в сфері екологічної політики, проаналізувати проблеми та сучасний стан розвитку екологічної політики, окреслити перспективні напрями реалізації державної екологічної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екологічна політика є серйозним викликом для України. Навколишнє середовище залишається в критичному стані в багатьох частинах країни з серйозними наслідками як для здоров'я людей, так і для подальшої

деградації природного середовища. Україна посіла 137 місце зі 142 країн у порівнянні з Індексом екологічної стабільності, опублікованим Всесвітнім економічним форумом у 2002 році. Україна, особливо Східна Україна, була високоіндустріалізованою частиною Радянського Союзу.

Як наслідок, незалежна Україна успадкувала низку забруднюючих галузей важкої промисловості, які мали надзвичайно згубний вплив на якість повітря та питної води на більшій території країни. У деяких районах рівень забруднення повітря перевищує ГДК 10 мг/м³. До міст із надзвичайно поганою якістю повітря належать Київ, Харків, Дніпропетровськ, Донецьк, Кривий Ріг, Львів, Маріуполь, Одеса та Запоріжжя. За даними ООН, 1228 міст і сіл в Україні не мають доступу до регулярних джерел безпечної води [8].

Наслідки деградації навколишнього середовища для здоров'я людини жакливі та спричиняють низку хронічних захворювань, зокрема респіраторних захворювань, таких як бронхіальна астма, які вражають як дорослих, так і дітей в Україні. Генетичні захворювання, викликані забрудненням, також впливають на новонароджених дітей, особливо в сталеливарних районах, де рівень забруднення найвищий. Зважаючи на те, що багато токсичних відходів або закопали в землю, або скинули в річки, забруднення увійшло до складу харчових продуктів України.

За даними ООН до 40% загальної території України є деградованими землями. Таким чином вплив промислового забруднення на фізичне здоров'я населення України та природне середовище в деяких частинах країни є критичним. Крім промислового забруднення негативно впливає на якість санітарних засобів, спричиняючи спалахи дизентерії в деяких екстремальних випадках і більш загальну нестачу чистої питної води, погіршення стану муніципальної інфраструктури в багатьох міських і сільських районах. Також частина території України знаходиться під впливом радіоактивного забруднення, спричиненого ядерною промисловістю, успадкованою від

радянського періоду, включаючи 15 реакторів і 3 уранові шахти [2].

Витрати на стримування поширення забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи залишатимуться високими в осяжному майбутньому. Вище наведено лише деякі з основних викликів для української екологічної політики на наступні кілька років. Незважаючи на те, що за останні 20 років, безсумнівно, було зроблено деякі кроки у напрямку зменшення деградації навколишнього середовища та його очищення, багато аспектів реалізації екологічної політики потребують вдосконалення.

Сталий розвиток проголошений пріоритетом для України та закріплений у численних вітчизняних та міжнародних документах. Базовими документами є Конституція України, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.) та «Основні аспекти державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, природних ресурсів та екологічної безпеки» (1998 р.).

Україна є учасником основних міжнародних конвенцій і ратифікувала Кіотський протокол щодо скорочення викидів парникових газів у 2004 році. Було затверджено низку національних програм, таких як Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII, Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази на період до 2030 року», Указ Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2017 року № 820 та ін.

Розглянемо ієрархічний ланцюжок реалізації національної екологічної політики України, регламентований стратегічними документами. З інтервалом у 5 років Кабінет міністрів України готує для Верховної Ради Національну доповідь про реалізацію екологічної політики, порівнюючи фактичні результати з цілями, зазначеними у Стратегії. Регіональні та галузеві екологічні звіти щорічно передаються відповідними місцевими органами управління до уповноваженого центрального органу виконавчої влади (ЦОВВ), Міністерства екології та природних ресурсів у вигляді звітів про виконану за рік роботу, підготовлених на основі моніторингу показників, зазна-

чених у додатку. У свою чергу ЦОВВ щорічно готує та видає звіт про реалізацію Національної екологічної політики України [1].

Інструментом оцінки ефективної реалізації Стратегії також є підготовка та публікація щорічної доповіді недержавних організацій, які були залучені до процесу розробки Стратегії та плану дій. Крім внутрішнього контролю за дотриманням національної екологічної політики (з боку цільового використання фінансових коштів, виділених ЄС), спільно з Європейським Союзом було створено Спільну групу з моніторингу виконання Стратегії [4].

В Україні управлінська практика з оцінки ефективності урядових стратегій чи програм (особливо соціальної та екологічної спрямованості) є досить новим явищем і потребує глибшого вивчення. В жовтні 2012 р. затверджено відповідну Методику оцінки ефективності реалізації регіональних природоохоронних програм та державних (загальнодержавних) цільових екологічних програм [5]. Дана методика є алгоритмом оцінювання ефективності екологічних стратегій різних ієрархічних рівнів і передбачає можливість контролювати хід виконання стратегій на всіх етапах їх життєвого циклу.

Система екологічного законодавства базується на принципах міжнародного права, проте вона не передбачає прямих правових наслідків. Одна з багатьох проблем полягає в тому, що екологічне регулювання в Україні регламентується рядом нормативно-правових актів, проте в їх системі не вистачає працюючого механізму правового регулювання та єдиного узгодженого інституційного середовища реалізації державної екологічної політики. Це призводить до різноманітних тлумачень базового законодавства та нечіткого розподілу повноважень між національним, регіональним та галузевим рівнями [6].

Слід зазначити, що в 2019 році був виданий Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Який передбачає досягнення сімнадцяти стратегічних цілей та ключових показників у трьох векторах – *розвитку*, що спрямований на зростання питомої ваги продукції та послуг з високою часткою доданої вартості в експорті; *безпеки*, передбачає обмеження викидів парникових газів в усіх секторах економічної діяльності та вектор *відповідальності*, який фокусується на підвищення рівня зайнятості населення [5]. Очевидно, що події лютого 2022 року внесли корективи в реалізацію даної Стратегії. Зокрема пріоритетним в

умовах війни стали збереження наявного економічного потенціалу та людського капіталу, забезпечення продовольчої безпеки країни.

В Україні також відсутня комплексна політика в деяких ключових секторах, як, наприклад, поводження з радіоактивними відходами. Незважаючи на те, що Україна є країною, яка значною мірою залежить від виробництва ядерної енергії та має проблеми з Чорнобильською АЕС і зоною відчуження, вона не має комплексної політики поводження з радіоактивними відходами. Це викликає занепокоєння, оскільки лише незначна частка українських радіоактивних відходів переробляється, решта викидається. Необхідна комплексна політика поводження з цими відходами.

Сучасна система управління навколишнім середовищем є централізованою та недостатньо демократичною. Крім того, держава має монополію на екологічну відповідальність, що зумовлює послаблення відповідальності виробників з боку промисловості, сільського господарства та індивідуальних споживачів. Передбачається, що плата за забруднення стягуватиметься з промислових суб'єктів господарювання, які завдають шкоди навколишньому середовищу, і вони мають отримати чітко визначені норми в обсягах акумулювання відходів, рівні забруднення повітря та стічних вод, користування енерго- та водними ресурсами для захисту навколишнього середовища. В сучасній національній системі принцип «забруднювач платить» не діє. Тому відсутня мотивація для підприємств-забруднювачів вживати заходів для зменшення свого впливу на навколишнє середовище [3].

Зважаючи на західний курс розвитку України, варто дослідити досвід реалізації екологічної політики в країнах ЄС, оскільки національне законодавство потребуватиме приведення його у відповідність до європейських норм.

Принципи, які є основою екологічної політики країн-членів ЄС представлені в табл. 1.

Національним інститутам доцільно адаптувати дані принципи до умов українських політичної, економічної та соціальної систем, і ефективно реалізувати екологічну політику в контексті євроінтеграції.

Таким чином, державна система охорони навколишнього середовища як комплексна система управління за участю органів державної влади, бізнесу та суспільства знаходиться на початковому етапі формування. Міністерство охорони навколишнього при-

родного середовища, Міністерство економіки та Міністерство праці та соціальної політики України несуть свою частку відповідальності за впровадження принципів сталого розвитку та гармонізацію зі стандартами ЄС.

Функціонування екологічного менеджменту наразі слабке. Досі немає належно функціонуючого спеціального екологічного агентства, що призводить до розпорошення наглядових функцій між різними відомствами. Інституційна реформа, спрямована на вдосконалення збору та аналізу екологічних даних, відбувається повільною, що знижує ефективність поточної системи екологічного моніторингу. Функції Міністерства охорони навколишнього природного середовища з його регіональними відділеннями та спеціалізованими підрозділами законодавчо обмежені інспектуванням та контролем. На Міністерство не покладається розробка політики та стратегічне планування переходу до сталого розвитку, координація політики європейської інтеграції з екологічних питань або екологічне економічне регулювання [7].

В матеріалах робочої групи «Екологічна безпека» Національної ради з відновлення України від наслідків війни зазначено, що станом на 2022 рік «досягнуто прогресу у виконанні Угоди про асоціацію з ЄС в частині приведення у відповідність законодавства про оцінку впливу на довкілля, стратегічну екологічну оцінку, моніторингу вод та атмосферного повітря. Не досягнуто результатів щодо виконання Угоди в частині співробітництва із проведенням інституційних реформ у галузі, зокрема, щодо державної адміністративної реформи, реформування екологічного контролю та відповідальності за екологічні правопорушення, системи екологічного моніторингу» [16].

Крім того, в даному документі визначено цілі, які необхідно досягти в галузі ефективного державного управління у сфері охорони довкілля та природокористування (рис. 1).

Надалі для проведення оцінки ефективності реалізації стратегій, виконавчим органам влади необхідно створити відповідне середовище для їх реалізації з метою найпродуктивнішого та найшвидшого впровадження. Для цього необхідно:

- наявність відповідних інституційних та ресурсних можливостей існуючої адміністративної структури;
- наявність налагодженої системи комунікації та координації взаємодії органів влади всіх рівнів та громадськості;

Таблиця 1

Принципи екологічної політики країн-членів ЄС

Принцип	Постулати принципів	Регламентуючі акти
Принцип сталого розвитку	Передбачає необхідність врахування потреб нинішнього та майбутніх поколінь, необхідність встановлення обмежень на використання природних ресурсів, справедливий розподіл прав та обов'язків між нинішнім та майбутніми поколіннями, комплексний підхід до питань навколишнього середовища та соціально-економічного розвитку.	1. Сендайська рамкова програма зі зменшення ризику стихійних лих на 2015–2030 роки (була прийнята у березні 2015 р.) [10]; 2. Резолюція Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року (прийнята у вересні 2015 року) [11]; 3. Паризька угода про зміну клімату (прийнята у грудні 2015 року)[12].
Принцип залучення громадян	Передбачає залучення громадян до процесу прийняття рішень, ефективних консультацій, посилення соціальних діалогів, корпоративної соціальної відповідальності, забезпечення приватно-державного партнерства для сприяння сталому розвитку .	1. Орхуська конвенція 1998 року.
Принцип інтеграції екологічної політики	Охорона навколишнього природного середовища має бути інтегрованою у всі інші галузеві політики, що сприятиме сталому розвитку. Всі державні відомства зважають на навколишнє середовище та мають обов'язок його захищати.	1. Директива Ради 92/43/ЄЕС від 21 травня 1992 року про охорону природних середовищ існування та дикої флори і фауни 2. Директива Ради 2008/56/ЄС, що встановлює рамки діяльності Співтовариства у сфері політики з морського середовища;
Принцип використання найкращих наявних знань	Полягає в тому, щоб забезпечити розробку, оцінку та реалізацію політики на основі найкращих наявних знань, які є економічно ефективними та економічно обґрунтованими	1. Директива 2010/75/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24 листопада 2010 року «Про промислові викиди»
Принцип «забруднювач платить»	Передбачає, що забруднювач навколишнього середовища має нести витрати на його відновлення з метою, щоб стан навколишнього природного середовища не загрожував здоров'ю громадян і не погіршувався [15].	1. Ст. 191 (2) Договору про функціонування ЄС 2. Директива про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди 2004 року.
Принцип обережності	Базується на тому, що певні галузі виробництва, наприклад, харчова продукція, хімічна та медична продукція, біоциди та пестициди, потребують попереднього схвалення перед випуском їх на ринок.	1. Лондонська декларація 1987 року 2. Маастрихтський договір 1992 року 3. Повідомлення ЄК про принцип обережності 2000 року.
Принцип превентивних дій	Передбачає дії спрямовані або на захист навколишнього середовища на ранній стадії заподіяння шкоди, або унеможливлення завдання цієї шкоди. Визначено, що краще не заподіяти шкоди середовищу, ніж потім його відновлювати [14].	1. Стокгольмська декларація 1972 року. 2. Віденська конвенція про охорону озонового шару 1985 року

Джерело: побудовано авторами за джерелами [10–15]

Рис. 1. Цілі, передбачені для досягнення європейських стандартів державного управління у галузі охорони довкілля

Джерело: розроблено авторами за [16]

– наявність комплексу ефективних інструментів, в першу чергу організаційно-економічних важелів впливу на природокористувачів, з метою їх переходу на раціональне використання природних ресурсів.

До таких ефективних інструментів впливу здебільшого відносять: екологічні інвестиції, екологічну експертизу, екологічний аудит; програми підтримки екологічних інновацій, системи екологічних вимог та обмежень, дозвольно-ліцензійну діяльність, екологічні податки та платежі, фіскальні пільги для проєктів екологічної спрямованості та ін.

Висновки. В останні роки Україна окреслила пріоритети розвитку в довгостроковій перспективі у сфері екологічної політики.

При цьому було розроблено відповідні законодавчо-нормативні документи та створено на державному рівні органи контролю. Однак залишається відкритим питання щодо розробки ефективної покрокової процедури впровадження стратегій (програм) на місцях та проведення оцінки їх ефективності, а також приведення національного законодавства до вимог ЄС. Налагоджений організаційно-економічний механізм реалізації екологічної політики та результати оцінки її результативності дозволять у встановлені терміни перейти до сталого розвитку суспільства з раціональним природокористуванням та кліматично-нейтральною економікою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональних рівнях. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 9. С. 1–7.
2. Балюк Г. І. Правові засади державної екологічної політики України: сучасні проблеми. *Екологічне право України*. 2017. № 3–4. С. 8–15.
3. Гулак О. О. Реалізація екологічної політики на місцевому та регіональному рівнях. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2020. № 2(90). С. 182–195.
4. Глуха В. В. Теоретичні засади розвитку державної екологічної політики України. *Державне управління*. 2016. № 1(53). С. 11–15.
5. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019/ Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звернення: 12.12.2022).
6. Резніков В. В. Особливості формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції в різних країнах. *Науковий вісник: Державне управління*. 2020. № 1(1(3)). С. 153–162.
7. Сергієнко Л. В., Дзюбенко О. М., Ожго С. В. Державна екологічна політика України та правовий механізм її формування і реалізації. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 3. С. 191–200.

8. Zharova L., Chechel A. Historical Aspects of Sustainable Development and Economic Evolution Interconnection. *Інформаційно-аналітичний журнал «Схід»*. 2020. № 2 (166). Historical sciences URL: <http://skhid.kubg.edu.ua/article/view/201399>.
9. 1987: Brundtland Report. URL: <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html> (дата звернення: 08.12.2022)
10. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/frameworks/sendaiframework> (дата звернення: 01.12.2022).
11. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld> (дата звернення: 01.12.2022).
12. Paris Agreement. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/frameworks/parisagreement> (дата звернення: 06.12.2022).
13. Council of the European Union, Presidency Conclusion, Doc. 10255/05, Brussels, European Council, 16 and 17 June 2005, Declaration on Guiding Principles for Sustainable Development.
14. Preventive principle URL: <https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/prevention-principle> (дата звернення: 06.12.2022).
15. Ладиченко В. В. Екологічна політика і право ЄС : навч. посібник. Київ : Видавничий центр НУБіП України, 2019. 363 с.
16. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Екологічна безпека». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Липень 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/environmental-safety-assembly.pdf> (дата звернення: 12.12.2022).

REFERENCES:

1. Andriienko M., Shako V. (2016). Sutnist derzhavnoi ekolohichnoi polityky na zahalnoderzhavnomu ta rehionalnykh rivniakh [The essence of state environmental policy at the national and regional levels]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 9, pp. 1–7.
2. Baliuk H. (2017). Pravovi zasady derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy: suchasni problemy [Legal foundations of the state environmental policy of Ukraine: modern problems]. *Ekolohichne pravo Ukrainy*, vol. 3–4, pp. 8–15.
3. Hulak O. (2020) Realizatsiia ekolohichnoi polityky na mistsevomu ta rehionalnomu rivniakh [Implementation of environmental policy at the local and regional levels]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka*, vol. 2(90), pp. 182–195.
4. Hlukha V. (2016). Teoretychni zasady rozvytku derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy [Theoretical foundations of the development of the state environmental policy of Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia*, vol. 1(53), pp. 11–15.
5. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku: Ukaz Prezydenta (2019) [On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030: Decree of the President of Ukraine]. Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
6. Rieznikov V. (2020) Osoblyvosti formuvannia ta realizatsii derzhavnoi polityky u sferi yevropeiskoi intehratsii v riznykh krainakh [Peculiarities of the formation and implementation of state policy in the field of European integration in different countries]. *Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia*, vol. 1(1(3)), pp. 153–162.
7. Serhiienko L., Dziubenko O., Ozhho S. (2019) Derzhavna ekolohichna polityka Ukrainy ta pravovi mekhanizm yii formuvannia i realizatsii [The state environmental policy of Ukraine and the legal mechanism of its formation and implementation]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, vol. 3, pp. 191–200.
8. Zharova L., Chechel A. 2020. Historical Aspects of Sustainable Development and Economic Evolution Interconnection. *Informational and analytical magazine "Shid. Historical sciences*. Available at: <http://skhid.kubg.edu.ua/article/view/201399>.
9. 1987: Brundtland Report. Available at: <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html>
10. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030. Available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/frameworks/sendaiframework>
11. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>.
12. Paris Agreement. Available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/frameworks/parisagreement>.
13. Council of the European Union, Presidency Conclusion, Doc. 10255/05, Brussels, European Council, 16 and 17 June 2005, Declaration on Guiding Principles for Sustainable Development.

14. Preventive principle. Available at: <https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/prevention-principle>.
15. Ladychenko V. (2019) Ekolohichna polityka i pravo YeS: navch.posibnyk [Environmental policy and EU law: study guide].
16. Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy. Materialy robochoi hrupy «Ekolohichna bezpeka». Natsionalna rada z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv viiny (2022). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recovery-rada/ua/environmental-safety-assembly.pdf>.